

In materiã sequentem

me promptũ exhibeo. Dum igitur materias a fundamentis exordior tu diligenter aspicio et sapienter interrogato. **¶** Domine. factũ quod hortaris. **¶** Raymũdus. Animus humanus circa inquisitionem veritatis occupatus nunquam ante quietis donce ad ultimum venerit certitudinis gradũ. Virtus autem certitudinis ex firmitate testimoniorum seu testium generatur qui quãto fuerint magis manifesti. lucidi. propinqui. tanto certiore fidẽ credulitatẽque constituunt. **¶** Uerz quia nulla res est magis nota. propinqua. intrinseca alteri quã ipsa sibi ideo quicquid per propria ipsius rei naturã ostendimus. id solidissimũ. id verissimũ est. **¶** Et idcirco omne quod de homine monstratur nunc sumus per ipsius hominis naturã. maximã dictis nostris fidem faciet. **¶** Sed quã hõ longissime exiit a semetipso. nec iam habitat in nativa domo. ac per hoc nec sui meminit. nec se cognoscit. nec quã sit nobilẽ et ingenua creatura intelligit. ideo omnino necessariũ est ut per res inferiores que extra cognoscit ad sui cognitõem reuocet. **¶** Ut ergo ad se possit ascendere scilicet triũ graduum opus habet. quos dum scandere hoc est agnoscere incipit. incipit et agnoscere semetipsum. id enim summo pe est illi necessariũ. **¶** Duius vero scale gradus adeo solidi sunt et robusti ut scandens titubare nõ possit aut cadere. **¶** Volens igitur hõ ad seipsum introire primo consideret rerum creaturarum ordinẽ inter se. **¶** Secundo pariter hominẽ ad ceteras res penes convenientiã et differentiã eandẽ. **¶** Tercio per hanc operationẽ ascendat hõ ad seipsum. et a seipso ad omnium conditorẽ deũ. **¶** Tu igitur mi domine si cupis in his que dicurus sum. proficere. hanc scalã diligenter aspicio. **¶** Dominicus. En parato tibi cordis oculos. tu mihi hanc scalã ocuis expone. **¶** ¶ finit ylagogicum

Hic incipit scala nature per quam

homo scandit ad semetipsum

¶ Capitulum primũ.

¶ Raymũdus. Disputatõis igitur nostre hoc sit exordium. **¶** Enimvero quedã sunt que habet esse tantum. sunt que habet esse et viuere. sunt que habet esse. viuere. et sentire. sunt postremo que habet esse. viuere. sentire. et intelligere. **¶** Hec est scala nature que omnẽ in se ens manifeste complectitur. **¶** Dominicus. Uideo scalã istã. sed quorsum per eam me iubes ascendere. **¶** Raymũdus. Dicã tibi. sed expecta parumper donec hos scale gradus quaternos in suas partes breui sermone distinxero. **¶** Dominicus. En sisto pedẽ. tu vero. progredere. **¶** Raymũdus. Earum rerum que habent esse tantum multiformis diuinitas est. **¶** Nam et si in hoc vno conueniat quod habet esse recipiunt tantum hoc esse. ista quidem clarius. ista vero obscurius. **¶** Inter elementa enim aqua dignior est terra. et ignis super aquã et aerem multo preclarior. **¶** Iste gradus complectitur cuncta que generantur in visceribus terre. ut sunt mineralia et metalla omnia. argen-

Dialogus primus.

tum viuu. plumbū. ferum. cuprū. stannū. argentū. z aurū. Quid
aut horum sit altero prestantius facile est aduertere. In hoc gradu
est lasurū quod aurū precio superat. sulphur. salpetra. salgemma.
et cūcti lapides preciosi. vt sunt carbūculus. hiacint⁹. smaragdus.
ametistus. topasius. corallus. **Hij** omnes magni sunt precij. magne
pulcritudinis z virtutis. In hoc ptecea gradu sunt omnes celi. omnia
corpora celestia. omnes sphaere. sidera. z septena planetaz lumina. **Ar**
tificialia quoqz ad istū referūtur gradu. que est inter se de nobilita
te compugnent. in hoc tñ cūcta pueniūt qz esse tñ habent z non vi
nere. **Dominicus** Cum voluptate te capio disputantē. veruz
ad secundū gradū pfciscere. **Raymūdus** In secūdo gradu sunt
illa omnia que solū habēt esse z viuere. cuiusmodi sunt omnes plan
te. arbores. z herbe. De nempe vitam suaz oculis nostris insinuant
dum videmus eas sursum deorsum. ante z retro ad dexterā sinistrā
qz moueri. Attrahūt e terra suū vnde se nutriūt alimentū. crescunt.
augmentant. z flores. frondes. fructus. seminazqz pducūt. **Habent**
enī intra se virtutem quāsdaz qua facile ista pfciant. **Sub** isto gra
du innumerabiles ponūtur arborū z herbarū species. quarū inter se
fructus. saporēs. odores. virtutes. colorēqz longissime separantur.
Omnibus vna viuendi ratio. sed nobilitas. dignitasqz non vna.
Dominicus. **Si** fuerit quispiam qui dignē aduertere. facile q
dicis aspiciet. **Raymūdus** Porro in tercio gradu animantia
cūcta recipimus. quibz esse z viuere z sentire indulgēt. **Ad** sen
sum enī visus requiritur z auditus. gustus. odoratus. z tactus. **Ad**
istū gradum referūtur cuncta que mouentur in terris vel in aquis.
vel que in liquido aere peruolūt. **Considera** nūc rogo quāta sit in
ter quadrupedes. pisces. volucresqz distantia. **Nam** sicut genus a
genere. ita z a speciebz species separātur. **In** aialio aut tres gradus
inuenies. **Sunt** enī quedā que habent sensum tactus. sed neqz au
ditum habent neqz memoriā. vt sunt conchilia z minuta anima
lia arborū z herbarū affrica radiabz. **Et** iste prim⁹ est atqz infimus
gradus. **Hec** aialia qz memoriā non habent. ideo nullā habēt pru
dentiam. nec se de loco ad locū possunt pmouere. **Quedā** vero sen
sum habent tactus z memoriā. sed auditu priuantur. vt sunt formi
ce z huiusce generis animantia. quibz memoriā est z prudentia z mo
tus localis. **gregant** enī in abū frumentoz grana ne hyemis tem
pore fame pereant. **Et** hec aialia sunt p̄mis nobiliora. cum illa sint
plantis propinquissima. **Quedā** ptecea sunt que habent sensum ta
ctus. memoriā. z auditum. vt pfecta queqz aialia. cuiusmodi est ca
nis. bos. leo. capra. **Et** iste est tercius aialiu gradus. qui ideo est du
obus p̄mis nobilior. qz a plantis est multo distantior. **Nūc** s̄ p̄

Nota s̄ tripli
ce aialiu d̄mas

Capitulum secundum

ret hos quos tibi nature gradus cōstitui ocius ascende. et in quod
sublime te culmen promouerim facile deprehendes. ¶ Dominicus.
Ecce ut iussisti p̄cendi. et quartum huius scale graduū quem tu nō/
dum prosequutus es celeri calco pede. Nam in quarto gradu me/
ipsum hoc est hominē p̄stituo. cui preter viuere et sentire subest eti/
am intelligere. discernere. velle et nolle libere. Solo em̄ libero arbi/
trio ascendit homo supra cetera animātia. qui potest iudicare. ratio/
cinari et susceptibilis fieri experientie. artis. sciētie. atq; doctrine. Hoc
modo completa cum suis gradib; nature scala conficitur. ¶ Ray/
mūdus. Recte tu quidē. Nūc vero in summū huius scale cacumē
constitutus oculos queso vndiq; circūfer. et intentissimo corde con/
sidera quā habeat homo cū reb; se inferiorib; puenientiam et quas
teneat discrepantiam. ¶ Dominicus. En facio quod hortaris. tu ta/
men quo respiciendum sit ostendito.

¶ Quō homo se cum rebus inferi/ oribus conueniat.

¶ Capitulum secundū

¶ Raymūdus. Si vigilanti oculo consideres quam cōuenien/
tiam habet homo cū reb; trium inferiorū graduū naturam et
dignitatem hominis perspicue cognosces. et supra hominē deus hō/
minis conditorem intelliges. videbisq; dñm inmirū scale. et ad ipm̄
poteris festinus ascendere. Dico ergo breuiter. homo cōuenit cū re/
bus inferiorū graduū. q; habet esse cum elementis. viuere cū plan/
tia. sentire cum animalib;. Complectitur em̄ in se homo omnes p/
fectiones inferiorum entium. Nam et viuunt. et nutritur. et conserua/
tur ab elementis. Conuenit etiā cum reb; secūdi gradus. nam sicut
arbores et herbe viuūt nutriūtur crescūt et gignūt. sic et homo. Pari/
modo etiam conuenit cum reb; terciū gradus. cū quib; et sentit. vi/
det. audit. sapit. odoratur. et tangit. ¶ Dominicus. Facile hanc ego
cōuenientia animaduerto. hoc tñ ad magnaz redūdat hominis di/
gnitatem. q; eas pfectiones quas res habent inferiores diuisim hō/
possidet p̄iunctim. Omnia em̄ in se p̄tinet que in rez natura bona sunt
nec aliquid potest sibi perfectionis adiūgi. Sed rogo te ut ex hac re/
rum omnium puenientia deum mihi ad oculum demonstres. ¶ Ray/
mūdus. Facile (ut credo) mihi cōcedis. res hor; quattuor graduum
suas essentias. suas etiā pfectiones a semetipsis nullatenus possi/
dere. ¶ Dominicus. Admitto equidē. nulle etenim res se ipsas aut pro/
ducere possunt. aut pfectionis aliquid tribuere. ¶ Raymūdus. Fate/
aris ergo necesse est vnū esse supremū opificem qui et hominez ipm̄
et cūcta que sub homine sunt potenti manu p̄stituit. Omnia em̄ ab
ipso producta. omnia cōmensurata et limitata sunt. omnia in nume/
ra. ¶ Raymūdus. Q; ex pueniē/
tia rerū ad in/
uicē de' p̄ditor
demonstratur

Dialogus primus.

ro. pondere. et mensura perfecta. Unus conditor princeps qui producit omnia ordinavit. vnus qui vnūquodq; in suo gradu constituit. vnus qui hos gradus stabilivit et certis vallavit limitibus. **Dic** talis ac tantus conditor deus est sublimis. potens. terribilis. et non estimabitur alius ad illū. **Si** me iūcto pcedesectus es deum supra hominē inuenisti. ad deū per hos gradus ascendisti. et quō hūc scale iternus sit lucidarius aspexisti. **Dominicus.** Asperi fateor. et tue doctissime demonstrationi gratias habeo. **Raymūdus.** Est tū et aliud quiddā qd̄ ex hac scala poteris intueri. **Dominicus.** Quodnam illud quæso. **Raymūdus.** Rerū omnium vnū tū esse conditorē et gubernatorē deū. qd̄ quidē ex his que iam diximus facile demonstratur. **Licet** enī in his quattuor gradibus sint plures et innumerabiles res inter se admodū diuerse. non est tamen nisi vnus ordo inter eas et ad vnū aliquid referuntur. **Ascendūt** enī de gradu in gradus. et ad id quod dignius cūcta contendūt. **Videmus** enī quoniam elementa plantas subintrant et nutriūt et fructiferas reddunt. **Frucus** vero fruges et herbe intrant animalia et ea nutriūt. **Carnes** autē animalium hominē cibant et ad incrementa perducūt. **Corpora** quoq; celestia vt sol et luna cōtinue influūt in ista inferiora et inuigorem eis vigorem. calorem. et lumen. **Quia** ergo vnus est omnium ordo. vnus est etiā omnium ordinator. moderator vnus et artifex. qui tam diuersa vno ordine sociavit. **Dominicus.** Libens assentior. **Nam** et elementorum contrarie qualitates nunq̄ possent vno ordine ad inuicem pacifice sociari. nisi esset vnus solus moderator qui omnia ordinaret. **Video** preterea innumerabiles rerū naturas ad vnā solam tendere naturam specificam hominis vt eam in esse cōseruent. **Currunt** ergo omnia ad vnitatem. ad bonitatem. ad fortitudinem. ad cōseruationem. **Ex** his colligo humanam naturam tendere debere ad vnā solam naturam sibi superiōre et dominātem. cui debet ministrare colere. inherere. **Una** ergo et sola est supra hominē natura. quā deus et dominatorē et rerū pncipem noiamus. **Raymūdus.** Probe me intelligis. **Sed** hūc rerū omnium principē deū non vnū esse speciesed vnū numero necesse est vt agnoueris. **Dominicus.** Vehementer assentior. **Decet** enī ea naturā q̄ supra hominē est nō solū vnā eē. imo magis vnā q̄ sit humana natura. **Sed** in humana natura reperitur vnitās specifica. ergo diuina natura est in indiuiduo vna. aliter nō esset magis vna q̄ sit humana natura. **Restat** igitur hoc inferendum. q̄ sicut omnes nature triū graduum inferiorū cū humana natura colligant. ita humana natura (que est vna sola specie) colligata est cuiusdā superiori nature que tota est vna numero. **Et** sic mūdus totus in vnū collectus finitur et consummatur in summa ac simplicē

De tū vnus est deus.

Deus est vnū numero

Capitulum tertium

unitate qua nulla potest maior estimari. **N**ō est igitur nisi vnus so-
lus deus ⁊ in simplici indiuiduo vnū numero. **R**aymūdus. **L**u-
culenta assertio tua. efficacior tamē erit si affirmes nō solum vnū
deū esse. sed ⁊ impossibile esse plures deos. qđ tali ostenditur ratōne.
Si enī essent plures. aut essent inter se contrarij aut amici. **S**i contrarij
nulla rōne rerū ordo ad vnitatem pfluere nec diu pacificus pdura-
ret. **S**i pō inter se fuerint amici. aut sunt sibi mutuo necessary. aut
vnus sufficit sibi. **S**i dixeris eos sibi necessaryos vt alterius ope al-
ter indigeat. tūc p se quisq; est impotēs. imbecillis. insci⁹. ignauus. ⁊
sic nulla poterit esse rerū creatio nec moderatio. sed nec cōseruatio
quidē. **S**i vero vnus p omnia sibi sufficit. superflū est igit alterū po-
nere. **S**ed nec rerū natura id vllatenus admittit. **N**ō enī opus est
gemino sole. neq; vt homo duo capita habeat cum vnū sibi suffici-
at. **D**ominicus. **C**oncipio rōnem. **R**aymūdus. **C**oncipias eti-
am necesse est hūc deū actu esse infinitū. **S**i enī humana natura est
infinita possibilitate. qđ qđtum ad se attinet multiplicabilis est in in-
finitum. mare enī existente ⁊ semina nihil obstat quia tercius gene-
retur. **I**gnis quoq; si apponas combustibile crescere potest in infini-
tum. **S**ergo hec sunt possibilitate infinita. sequitur qđ natura diui-
na (que facta nō est. ⁊ est omnium maxima) erit actu infinita. quia in-
ter actum ⁊ potentiam nullū est dare mediū. **E**t qđ hec natura nō po-
test multiplicari per indiuidua. relinquatur qđ in vno indiuiduo est
actu penitus infinita. **D**ominicus. **M**irabile ex hac nostra dis-
putatione ex deo lumen p̄cipio. **R**aymūdus. **M**aiora videbis
cum tibi cepero demonstrare ex hys quattuor p̄fatis gradibus de-
um habere esse. viuere. sentire. ⁊ intelligere. **D**ominicus. **D**uo vt
mihiocius ista demonstrēs.

Quo deus habet esse. viuere.

sentire. ⁊ intelligere

Capitulum tertium

Raymūdus. **C**ū certissima rōne ostet deū cūcta creasse. ⁊ esse. ⁊
viuere. sentire. ⁊ intelligere humane p̄tulisse nature. qui ergo
hec alijs benefica manu p̄cessit. multo magis in semetipso ⁊ viuere ⁊
sentire ⁊ intelligit. **N**ō enī hec alijs p̄ferre posset si in se vacuus esset.
Et hec quidē in genere raptim dicta sunt. nunc specialius quō deus
esse habeat insinuemus. **E**ssē dei neq; ex ordiū a nihilo. nec ab alio.
nec ab ipso nec ex deo. **D**ominicus. **T**ria hec que nūc enumerasti da-
opera rogo vt expressius manifestes. **R**aymūdus. **D**ixi deum nō
accepisse eē suū a nihilo. nec ab alio quoq; nec a seipso. **N**ō a nihilo
qđ nō ens nihil producit. nihil constituit. **N**ō etiaz ab alio quolibet

ipossibile
est eē pl̄s deos

Deus est ac-
tu infinitus.

Quomō deus
habet esse.

Dialogus primus.

superiore vel priore. quia tunc vere deus creatura esset non creator. factura non factor. **N**o etiam habet suum esse a semetipso. ita ut sibi ipsi tribuerit esse quod habet. quod tunc aliquando esse non habuisset. quod absurdum est dicere. **N**o refragaris puto. **D**ominicus. Credo vera esse que dicis. **R**aymūdus. Considera nunc preclaram esse dei conditionem. Unde quia deus esse suum non recepit ab aliquo nec a seipso. ideo non recipit multitudinem. coniunctionem. dispositionem. diuersitatem. sed est simplicissimus. purissimus. indiuisibile. et summe unum. Deus preterea est suus met esse. et totum esse. a quo non esse longissime separatur. Omnia necesse que preter deum habent esse habent non esse sibi coniunctum. deus vero in infinitum a se abigit non esse. et post se. et ideo deus est ens interminatum. infinitum. eternum. sine principio. sine fine. **E**t quod esse dei

De infinitis i
se retinet eandem
modos.

excludit a se omne non esse. idcirco continet in se quicquid pertinet ad esse. Atque ideo infinitos gradus et rationes et modos eandem intra se complectitur. Sicuti si esset aliquis numerus actu infinitus. hic infinitas numerorum species in se veraciter contineret. **D**ominicus. Intellico magnifice cuncta que loqueris. quod nisi dominus deus noster infinitos essendi modos intra se concluderet. posset augeri et crescere in his que non haberet. nec esset completus nec perfectus deus. essetque non ens sibi coniunctum. quod impium est asserere. Relinquitur ergo quod deus est ens actu altissimum. completissimum. perfectissimum. et maximum. Est preterea immutabilissimum. quod si mutaretur haberet non esse loci ad quem. **E**t ideo est in omni loco. in omni tempore non habens preteritum neque futurum. sed tamen esse presens. id est nihil noui acquirere potest nec perdere quicquam. **E**st igitur deus fons et mare essendi infinitum. sine mensura. sine termino. sine fundo.

De non pnt
eē plura entia
infinita

Raymūdus. Puto te etiam intelligere ut quoniam diuina essentia excludit a se omne non esse. ideo non posse esse plura entia infinita. Si enim due essent infinite substantie. esse vnius non esset in altero. et sic neuter deus esset perfectus et infinitus. cum uterque haberet sibi coniunctum non esse alterius. **P**reterea quod deus abijcit a se omne non esse. ideo debilitas. impotentia. ignorantia longissime ab eo remouentur. Tenemus ergo deum summe esse virtutis. potestatis. sapientie. et maiestatis. cui vni soli creatorum rerum potentia tribuatur. **D**ominicus. **H**abent hec que dixisti ex precedentibus consequentiam. unum tamen abs te interrogo. **D**eus quia abigit a se omne non esse. ideo necessario intra se continet omne esse. **S**equitur ergo quod deus habet in se esse terre. et aque. esse aeris et ignis. esse quoque asini. bouis. leonis. **S**ed nunquid deus terra est. aut aer. aut ignis. aut asinus. aut leo. quis sane mentis ista dicat.

Quo de in se
habet omne et quod omnia
sunt in deo

Raymūdus. **F**acile respondeo. **D**uplex autem est esse terre aeris. ignis. omniumque rerum conditarum. **U**num quod in se habent et in

Capitulum Tertium

natura propria quā videmus. Aliud quōd in suo habet p̄ditore quōd vi-
dere nō possumus. Res ergo create iuxta esse quōd habet in sua natura
nullatenus sunt in deo. q̄r esse dei tale esse habere nō p̄t. cū sit ipse incō-
positus. indiuisibilis. imutabilis. eternus. Omnia autē creata de se sunt
corruptibilia. p̄posita. mutabilia. finita. taliter ḡ nō s̄t in deo. S̄
qm̄ deus h̄z in se om̄ne esse. ideo om̄es res create sunt in deo vt in suo
creatore. moderatore. p̄seruatore. **Ex** manifestū exēpluz. **Domus**
quā tu fabricasti h̄z duplex eē. **Unū** quōd extra videm⁹ in propria natu-
ra. aliud quōd nō videmus in mēte artificis. Ita ⁊ de rebz creatis intel-
lige. **Domīnicus.** S̄z si deus abijcit om̄ne nō esse. ideo nulluz esse
potest extra deū haberi. s̄z creature habēt (vt certū est) esse reale extra de-
um. ḡ vel tale eē est etiā in deo. vel deus nō h̄z om̄ne esse. **Raymun-**
dus. Fortiter me p̄mis. **Prīmū** dico. separa mihi ab omni re creata
om̄ne p̄positū. om̄ne corruptibile. om̄ne finitū. mutabile. caducū. diuisi-
bile. ⁊ breuiter om̄ne quōd sonat impfectionē. atq; indigentā. **Qd̄** dū
feceris vide si nō tūc oīa creata sunt in deo. imo ipse deus. **Habet** er-
go deus om̄ne eē reale rez intra se. seclusa tū a rebz omni impfectione
q̄ p̄fectissimo admisceri nō p̄t. **Dico** secūdo om̄ia entia eē in deo
s̄m triplicē cause respectū. **Exēplī** gratia. domus fabricata ab omni re creata
mō suū artificē vt cām efficientē. secūdo vt cām exēplare p̄pter simi-
tudinē quā in suo gerit opifice. tercio vt cām finale p̄pter quē dom⁹
ipsa sumpsit originē. **Pari** mō de rebz creatis ⁊ suo p̄ditore cogita.
in quo sunt vt in sua causa efficiēte. formali. ⁊ finali. nō at materiali
q̄r mūdus ex nihilo agēte deo p̄stitutus ē. **Est** etiā mūdus in deo vt
in suo gubernatore. p̄uatore. p̄seruatore. p̄pagatore. **Domīnicus**
Adiutus sum respōsis tuis. at qm̄ in rez p̄ductione incidim⁹. oro
te vt quō a deo mūdus p̄creatus sit breuiter edisseras. **Raymun-**
dus. **faciā** quōd p̄caris. **Prīmo** noueris mūdū p̄ modum artis a ma-
gno deo nō natura neq; ex necessitate p̄ductū. **Nā** exq; deus h̄z arbi-
triū liber. ideo oīa p̄ducit intellectu ⁊ volūtate. **Et** q̄r mūdi p̄ductō
est artificialis. ideo nō est de natura sui opificis. **P̄terea** sicut arti-
fex p̄ducit domū iuxta similitudinē quā gestat in mēte. ita ⁊ te⁹ pulch-
pulerimus ipse mūdū mēte p̄tinuit. ⁊ simili imagine extra in eē cō-
stituit. **Et** sicut artifex ante p̄ductionē h̄z intellectu formā ⁊ similitu-
dinē rei p̄ducēde. alias eā p̄ducere nō posset. **Ita** deus nunq; extra
se mūdū formaret. nisi ipam ydeā mūdi p̄s in mēte sua teneret. **Et**
qm̄ deus hanc mūdi similitudinē nō potuit aliunde ab aliq; extrinseco
recipere. ideo ab eterno eā in suo retinuit intellectu. ac p̄inde mūdus
est in deo eternus. atq; idipm quōd deus. **Uez** q̄r esse dei ē multo p̄clar⁹
dignius ac nobilius q̄ esse mūdi extra p̄ducti de nihilo. ideo dig-
nitas ⁊ illustrius esse h̄z mundus in deo q̄ in semetipso. **P̄terea**

Quo de crea-
uerit mūdum.

Dyalogus Primus

sicut artifex ipse potest innumeras dom^o pducere p domū quā gestat in mēte. ita et deus si veller infinitos adhuc mūdōs formaret ex mūdū imagine quā retinet in corde. Et sicut artifex melior q̄ p̄ industrīa et iuxta p̄dignā exigentiā domū producit. ita et deus mūdū quēz cōdidit summā illi et p̄dignā p̄fectionē donauit. Uerū in h̄ fallit exēplū artificis et p̄ditoris. Nam quū artifex solā ponit formā in materia. nec tū facit ipam materiā. ideo nō necesse ē vt semp cū sua domo p̄maneat. Potest enī domus p̄stare ipso ruente. Et non ita est inter creaturā et plasmē suū. Deus nēpe nō solū ponit formā in materia. s̄ et ipam materiā de nihilo pducit. Idcirco mūdus necessariā h̄z cōtinuā p̄sentiā dei. nec posset ad momētū vnū p̄stare. s̄ p̄ p̄ceptū iret in nihilū si suam illi deus subtrahat manū. Portat igit deus robustissimā manu suā mūdū vniuersū. illū creās. illū moderās. p̄seruās. et ad finē rebitū cūcta pducēs. Et quū h̄ cellissimū p̄ditor orīne mūdū p̄seruat et manu retinet ne ruat in nihilū. ideo clare relinquit op̄etiā p̄tinue mūdū creat. sicut sol sine intermissione suos in aerē radiōs creat. sicut sol sine intermissione suos in aerē radiōs claritas p̄tuleret. Ita et mūdus repēte deficeret si nō p̄tinue a deo crearet et seruet. **Domini^o.** Et his q̄ docte nūc p̄orasti h̄eresis p̄ripatheticorū p̄horū facile p̄uclit. q̄ mūdū gariunt ab eterno fuisse qd̄ si vez eēt nūq̄ potuisset a deo creari. nec egeret gubernatiōne. p̄seruatione. directiōe. Est ḡ (vt tu asseris) in tpe et de nihilo a deo pducē nō necessitate. s̄ sola dei voluntate. dulcedine. bonitate. liberalitate. Dū ḡ respiciam^o ad mūdū quē in tāta maiestatis de nihilo formauit. apphēdimus dñm deū nostrū fortissimū. om̄ipotētissimū. eternū. infinitū. incōmutabilē ac summe vnū imēse maiestatis. glorie. ac cellitudinis. q̄ de nō eēt vniuersa p̄stuit. retinet et moderat. Dinc vehe- mēter exulto dū hui^o admirādi opificis me factūz p̄sidero. et cū de nihilo sum ab eo format^o. p̄ncipalior tū et dignior ps sum vniuersi. sub ipso rez oīm caput et dñs. Gaudeo igit et tibi Raymū de grās maximas habeo q̄ me in id pducisti vt nouerim me habere tā nobilē. tam sublimē. tam beneficū creatorē. q̄ me cū nō essem nobilit̄ creauit. creatū vero p̄seruat. regit. et dirigit. At nūc vnde paululuz digressi sumus ocius reuertamur

De^o sp̄ ē oī creaturę sue necessarius.

Sicut deus h̄z eēt. ita habet et

viuere. sentire. et intelligere

Capitulum quartum.

PRaymundus. Anima aduertisti q̄ fructuosus tibi fuerit excur- sus noster. vez vt hortaris sicut pauloate de esse dei diximus. ita nūc quō deus viuere habeat differemus. Sicuti p̄ eēt mundi qd̄ scimus arguim^o aliud esse qd̄ nō cernim^o. sic p̄ ea q̄ videm^o in mū

Capitulū Quartū

de vivere dei vivere manifeste colligimus Nunq̄ em̄ hūdat vivere
 ret nisi deus ante vixisset. Preterea cū deus necessario habeat esse. ha
 beatq̄ q̄cquid p̄venit cū esse. cū esse dei separet a se om̄e nō eē. ideo ne
 cessario habet et vivere. q̄ vivere p̄venit cū esse. Vivere em̄ ipm̄ esse
 nobilitat et illustrius reddit vt videmus ad oculū in creaturis. Si
 em̄ deus haberet eē sine vita. sensu. et intellectu. tūc eē dei nō include
 ret om̄e esse. q̄ vita. sensus. et intellectus sunt res reales. que ab infi
 nito esse separet nō possunt. Et ideo manifeste colligit. vt q̄ h̄z esse.
 habet necessario et vivere. et sentire. et intelligere. **Domine?** Nihil
 verius. sed q̄ deus est ens simplicissimū et summe vnū. sine p̄posi
 tione. sine divisione. ideo vivere dei ē oīno idē qd̄ suū eē. nec sentire
 aut intelligere quicq̄ aliud sunt in deo q̄ vivere. Et q̄ deus est suū
 esse. et eē dei idē est qd̄ deus. ita deus est sua vita. suus sensus. suus itē
 intellectus. Et quēadmodū deus excludit a se om̄e nō eē. om̄e. s. nō
 esse negatiuū. et nō esse p̄natiuū. ita excludit om̄e nō vivere. nō sen
 tire. nō intelligere. Et ideo ab eterno et in eternū de^o vivit sine p̄nci
 pio sine fine. Ideo solus h̄z immortalitē. q̄ sine p̄p̄tue vitē nō p̄t
 scribi p̄mutatio. nulla fieri additio. nulla alteratio. Et q̄ de^o est sua
 vita. ideo ē tota vita. nec ē q̄cq̄ aliud q̄ ipsamet vita. Hinc seq̄t q̄
 om̄e creatū vivit in deo. et tō deo oīa vivūt. nec aliqd̄ in deo moritur.
Raymūdus Pulcre admodū intelligis dictū nr̄i euāgeliste qd̄
 factū est in ip̄o vita erat Nam̄ eaq̄ om̄ia vivūt in deo. creature om̄es
 q̄ nūc vivūt etiā anteq̄ in se viderent in deo vivebant. Uez nūc de
 ip̄o sentire pauca dicam^o. Sicuti em̄ sensum in animātibz esse vi
 demus. ita deū quoq̄ (qui sensum illū largit^o est) sentire cognoscim^o
 Preterea si deus habet om̄e esse. habet et sentire. quia sentire est esse. et
 valde nobile esse. ideo necessario est in deo. alioqn̄ nō excluderet a se
 om̄e nō esse. Et sicuti deus est suū eē et suū vivere. ita est et suū sen
 tire. q̄ vivere et sentire nō faciūt in deo vllam distantiam. Relinq̄t
 ergo q̄ deus audit. videt. odorat. sentit et tangit. Nō tñ eo modo q̄
 id animātibz p̄venit. sed inuisibilī spiritali. realiter tñ. Et his vero
 q̄ nūc de esse. vivere et dei sentire dixim^o puto te optime p̄hendē
 re qd̄ de suo intelligere dicere debeam^o. **Domine?** Cōphēdo pla
 ne. necessario em̄ seq̄t vt q̄ homini intellectū tribuit. cū is sit iter dei
 muneris nobilissimū ipse q̄q̄ intellectū habeat oportet. Et q̄ intelli
 gere eē eē. imo p̄stantissimū eē. ideo si de^o h̄z om̄e esse. h̄z et intelligere
 Preterea sicut eē dei est incommutabile. nec p̄teritū recipiēs nec futu
 rū. sed p̄ns solū. ita intellect^o dei nō discarnit ab vno in aliud. s̄ sunt
 ei ab eterno p̄ntia oīa. Et sicut nō eger deus aliqd̄ ad eēndū. ita nullo
 indiget ad intelligēdū. Quia de^o eē dei ē infinitū. et t̄tūne suū esse
 intelligit. tō sp̄ intelligit iūnitū. Et q̄ in suo eē tot^o ē mūd^o et q̄cqd̄

De vivere et in
telligere in deo
idē sunt qd̄ eē.

De sentire dei

De dei intelli
gere.

ghat
 e m̄
 inda
 a que
 illi eē
 in max
 a demo
 si inter
 vera. s̄
 h̄z co/
 ps ite
 robustū
 scemio.
 imemū
 h̄q̄nt q̄
 ceradi
 dicitur
 ea deo
 credis de
 no fuisse
 dōe. s̄
 p̄dne^o
 altare.
 amant.
 em̄. in
 e. ac celi
 me vobis
 et de
 m̄. s̄
 de gras
 tā nobi
 dicit qd̄
 aluluz di
 et et
 m̄.
 it ecor
 q̄m̄.
 undi qd̄
 n̄ in m̄

Dialogus Primus

adhuc esse potest. intelligēs ergo suū eē totū mūdum simul intelligit ⁊
quicquid potest eē. Et sicut in deo sunt oīa simul. ita simul oīa intelligit. vi-
det ⁊ cognoscit p suū eē tanq̄ p speculū vniuersale. qd̄ ē oīm rez cōis
ydea. Et hō qm̄ tm̄ ē suū intelligere q̄rū ⁊ suū esse. ideo cū summa
voluptate intelligit se habere eternū eē. eternū viuere. se eē imortales
oīpotētissimū. pfectissimū. ⁊ id verissime se eē qd̄ in veritate est. Et
q̄ eē atq̄ intelligere in deo idē sunt. ideo ⁊ se intelligere intelligit et
sapere cognoscit. **P**reterea qz deus hz in se om̄e eē ⁊ oēs essendi gra-
dus. intelligēs ḡ suū eē intelligit simul ifinitos existētie grad⁹. atq̄
ideo actu intelligit totū eē mūdi. ⁊ oēs spēs. naturas oēs. ⁊ indiui-
dua oīa. ⁊ q̄cqd̄ vnq̄ aut fuit. aut ē. aut futur⁹ ē. aut esse potest. **U**no er-
go intelligētie obrum terribilis ille maiestatis oculus videret nume-
ratq̄ totā arenā maris. aquarū. ⁊ pluuiarū guttas. oēs pres terre. ⁊ q̄
in terra. aut in viscerib⁹ terre. aut in vndis ⁊ fluminib⁹ generantur.
Oēs itidē stellas celi. virtutes ⁊ cursus earū. oēs dies seculi ⁊ horas
et momēta dierū. herbas ⁊ herbarū vires. arbores oēs. fruct⁹ ⁊ frōdes
semīna ⁊ grana oīa. **H**oīm q̄q̄ demonū ⁊ angelorū cogitatōnes. in-
tentiones. desideria. opa. ⁊ verba singulorū. **O**m̄ia videt. oīa nouit.
om̄ia discit. ⁊ q̄cqd̄ abditissimū est clarissime p̄phēdit. **O**m̄ia enī
nuda ⁊ apta sunt oculis eius. **E**x his manifestissime lucet dei intell-
igentia. dei noticiā infinitā eē. innumerabilez. incōp̄hēnsibilem
Raymūdus. **C**ū ingēti gaudio te hec audio differentē. **O**ptime
cōp̄hēdis incōp̄hēnsibile esse dei eēntiā. vitā. sensuz. atq̄ intellectū
que qz in deo vnū sunt q̄ vnū ponit oīa ponit. ⁊ q̄ vnū tollit om̄ia
tollit. **Q**ui enī dē deū nō intelligere. negat et deū esse. **E**t qz ens verū
et bonū querunt q̄ negat deū eē. negat deū ⁊ bonū et verū et iustū eē.
Sed patere q̄so vt paululū lōgius te p̄trahā. **D**ominicus. **P**a-
tior qd̄ vis. **R**aymūdus. **V**ides ne igit̄ ex his q̄ iā dixim⁹ manife-
ste seq̄ vt seq̄nter dicam⁹ deū incōporeū eē ⁊ libez habere arbitriū.
Dominicus. **P**er rimas (vt aiūt) hec vtrūq̄ video. oro tm̄ vt palā
mihi ista demōstres. **R**aymūdus. **D**ixim⁹ supra idē eē in deo itelli-
gere. sentire. viuere. ⁊ eē. s; intelligere ē spūale. ḡ ⁊ sentire et viuere et
esse in deo penit⁹ est spūale. **E**st ḡ deus natura spūalis incōpositus.
imp̄tibilis. simplicissim⁹. **H**inc seq̄tur qz deus ē incōporeus. impal-
pabilis. inuisibilis. nec aliq̄ sensū corporeo p̄ceptibilis. **D**omini-
cus. **H**inc pulcre elidit̄ heretis antropomorphitana. q̄ asserit deū ha-
bere hūani corpis effigē. hoīemq̄ iuxta hāc mēbroz suoz descriptō-
nem ad suā imaginē p̄didisse. **H**ūc errorē neq̄ssimus ipostoz macho-
metus in suo alchorano. ⁊ iudei in suo libro que thalmod vocat̄
lōgissimis fabulis p̄sequūtur. **N**os hō q̄ scim⁹ qm̄ spūs ē deus. ipm̄
in spū adoram⁹. **H**inc deus optim⁹. maxim⁹ hōi intellectū p̄mitit a

Qz deus ē ens
spirituale

Capitulum quintum

quo solo potest cognosci, diligi, reuereri. **De** gratia homo post mortem accipit deum pro munere inuisibile, immensurabile, incapabile. Intellectus enim humanus adeo nobilis est ut non possit caducis et visibilibus bonis munerari. et ideo bona intellectus sunt spiritualia, eterna, infinita semper permanentia. **T**unc de secundo scilicet quod deus habeat liberum arbitrium ocius exequere

Deus habet voluntatem et liberum arbitrium

Capitulum quintum

Raymūdus. Qui homini liberum arbitrium deus, manifestum est quod et ipse liberum arbitrium habeat, quod nihil dat quod non habet. **P**reterea si deus habet esse intellectuale habet etiam et velle, quod intellectus sine voluntate esse non potest. **E**t sicut deus habet esse primum, ita voluntas eius est prima voluntas, nec sequitur ullam aliam voluntatem, idcirco quicquid deus vult, sua id vult propria voluntate. **E**t quod in deo esse et velle idem sunt, ideo quecumque de deo esse supra diximus, de sua voluntate dicere tenemur, quod videlicet est immutabilis, inuariabilis, eterna, plenissima, plenissima, omnipotentissima. **E**t sicut deus intelligit se primo et suum esse, ita vult primo seipsum et suam plenissimam perfectionem. **E**t que admodum habet ita et cupit sibiipsum omnem bonum, omnem gaudium, omnem satisfactionem. **E**st ergo in continua iugique letitia, et habet eternum gaudium intra semetipsum. **P**reterea, cum voluntas in deo idem sit quod intellectus, cuius prima operatio est intelligere verba sensumque verborum. **S**ecunda discutere per rationem an res intellecta vera an falsa sit, iusta vel iniusta. **T**ercia operatio quod verum et iustum est approbare, reicere autem quod falsum est. **Q**uia ergo voluntas et intellectus in deo unum sunt, non potest sua voluntas ab intellectu discordiam facere, ideo deus nihil potest velle contra rationem nec contra iustum iudicium intellectus. **I**dcirco diuine operationes iuste sunt rationabiles, ordinate, sancte et vere, et voluntas eius semper est rectissima, iustissima, ordinatissima, et prima regula que obliquari et in transuersum duci non potest, nec a veritate ullatenus declinare, cum sit ipsa met veritas. **Q**ue etsi mala aliqua atque iniusta fieri permittat, nunquam tamen ea inordinata relinquit, sed ea semper dirigit in bonum finem. **D**ominicus. **H**inc manifeste colligitur nunquam debere hominem murmurare contra voluntatem dei, sed equo animo proferre quicquid in illum diuina censura decreuerit. **E**t ideo voluntas que ab hac diuina et prima voluntate discordat rotuosa est, inordinata, iniusta, penes digna atque supplicia. **R**aymūdus. **V**erba asseris, sed nunc sequere me queso, et ex cognitione liberi arbitrii de deo tuo stupenda magnifica que cognosces. **E**x quo enim in deo est liberum arbitrium atque eternum, ideo diuina libertas est prima, eterna, summa, plenissima, que a nullo unquam

Nota tres operationes intellectus.

De libro arbitrio dei omnis perfectio eius perfectio ostenditur

B i.

Dyalogus primus.

aut deprimi possit aut violari. Hinc sequitur q̄ habet om̄ia que summe
me p̄perit libertati. Et ideo deus q̄cquid vult est. ⁊ q̄cquid non vult
nō est. ⁊ eo modo quo vult ⁊ sicut vult est. Est ergo talis tantuq̄
qualis quātūq̄ vult esse. alioquin sua volūtas esset restricta ⁊ im-
pedita. nec in summa p̄sisteret arce libertatis. **Dominicus.** Omni
no necesse est ita fateri. idcirco p̄sequēs est deū esse om̄ipotentē. sum-
me bonū. summe benignū. summe iustū. misericordē. om̄ia scientem
om̄ia que vult de nihilo p̄creantē. Nam talē se ac tantū esse vult at-
q̄ desiderat. Est ergo summus dominus. summus imperator. solus
bonus ⁊ potēs rex. cui subest cū voluerit posse. cuius virtuti nemo
resistit. cuius sapientiā nemo fallit. cuius dulcedini se nemo subdu-
cit. **Raymūdus.** Magnifice tu q̄dem. nam plena libertas arguit
deū om̄ipotentē cū summa sapientia. ⁊ summe sapientē cū summa
potentia. Cū em̄ in deo hec vnū sint. tantū potest q̄ntū intelligit. ⁊
tantū intelligit quātū sufficit. alioquin vnū atq̄ idē numero esset se
ip̄o maius ⁊ minus. Verū licet esse. viuere. intelligere. velle ⁊c. oīa
in deo vnū sint. aliqua tamen appropriate magis vni tribuūtur q̄
alteri. Nam q̄ deus viuūt. ideo est immortalis. impassibilis. incom-
mutabilis. Et q̄ intelligit. ideo est summe sapientie. summe indu-
strie. om̄ia regens. om̄ia prospiciens. Quia vero om̄ia potest. ideo
om̄ia que vult producit. destruit. ⁊ rursū p̄struit. ⁊ omnē altitudi-
nem se extollentē p̄primit ⁊ extinguit. At qm̄ deus benignolā volūta-
tem habet. ideo est bonus. mitis. benignus. prestabilis sup̄ malicia.
iustus. sanctus. rectus. ⁊ verus. Dec latius ex his que supra diximus
elucescūt. At nūc paululū sublimius oculos attollamus. ⁊ q̄ iam p̄
esse mūdi ad deū esse p̄scendimus. cognouimusq̄ hūc mūdū de nihi-
lo ⁊ ex tpe a deo p̄ductū. indagemus queso adiutore deo. vt p̄ hāc
manifestā p̄ductionem aliā inuenire possimus multo ista meliorem
digniorē. sublimiorē. **Dominicus.** Non erit meo iudicio graue
hanc p̄ductionem licet admodū occultā inuenire. si tū mentis aciem
acriter intendim⁹. Nā hec de nihilo mūdi p̄ductio pandit nobis
excellentiā. potentia. sapientiā ⁊ bonitatē magni dei. Sed multo no-
bilior. altior. ⁊ melior sine vlla p̄paratiōe esset illa p̄ductio de sua
infinita ⁊ altissima essentia q̄ ea que de nihilo est. tantoq̄ prestan-
tior quātū distat diuinū atq̄ eternū esse a nihilo. Videmus ad ocu-
lum hominē producere domū nō inq̄stum hō est. sed inq̄stum arti-
fer est. et hanc domū nō de sua facit natura. sed materia aliena. Pro-
ducit quoq̄ de sua natura hominē simile sibi inq̄stum homo est vi-
uētē. rōnisq̄ capacem ad imaginē ⁊ similitudinē suā. Sed mul-
to preclarior magisq̄ radicalis ⁊ p̄ueniens est hominī inq̄stum ho-
mo est sibi silem in natura p̄ducere. q̄ more artificis domū extra se

Q mūdi pro-
ductio arguit
aliā i deo pdu-
ctionem multo
ista meliorem

Capitulum sextum.

de aliena substantia formare. Hoc exemplo duplicē in deo pductio-
nem esse monstramus. vnā qua vt artifex mūdum de nihilo creatur
aliā qua tanq̄ deus de sua substantia filiū edidit

Deus de sua natura deū pro-
duxerit rōnibz aliquātis ostenditur.

¶ Capitulum sextū

Raymūdus. Solidū satis fundamentum posuisti. nūc superest
vt aliquātis rōnibz probē deum de sua substantia deus produ-
xisse. Si deus voluit aliquid producere de nihilo. multo amplius
voluit aliquid producere de semetipso. si voluit ergo et potuit. alio-
quin nō est omnipotens. Nūc ergo qz cōplacuit sibi mūdum de non
ente producere. multo magis cōplacuit sibi de sua propria natura
filium generare. Istud cogimur dicere ne illi aut impotentiam aut
tristitiam ascribamus. In summa enī tristitia et impotentia deus erit
si generare filiū voluit et non potuit. Præterea. quāto creature a deo
producere magis sunt illi similes tanto eas magis diligit atqz cō-
plectitur. Summe ergo illum diligit quem de sua natura sibi similes
generauit. Ut ergo sit in deo summus p̄placencie et amoris gradus
necesse est ponere aliū de sua essentia productū in quo sibi summe cō-
placeat. ¶ Dominicus. Satis hec rō pregnās est. nam si deus gau-
det societate alterius de nō esse producti. et delicia eius sunt esse cum
filijs hominū. multo iocūdius in societate filij sibi omnino simili
mi gratulabitur. Uex tu qd cepisti prosequere. ¶ Raymūdus. De-
us est realissime infinitus. imense fortis atqz vigoris. nā summa
natura est summe actiua. ergo necario sequitur q̄ sit in eo pductio in-
finiti. Sed pductio mūdi nō est nisi pductio vnus p̄cti respectu
infiniti dei. et qz etiā impossibile est q̄ infinitus in actu possit pducī
de nihilo. als essent duo diuersi actus infiniti. necesse est ergo q̄
deus pducatur rem actu infinitā de sua substantia infinita. ¶ Dominicus.
Facile ego ista p̄cessero. nam qm̄ in deo reperitur pductio. necesse ē q̄
in eo sit summa atqz infinita pductio qua nulla possit maior intel-
ligi. Et hec est pductio sue imaginis et sue prolis. ¶ Raymūdus.
Videmus præterea q̄ quelibet res creata suā naturaliter et incessan-
ter pducit imaginē. vt p̄z in speculo. in quo qlibet res obiecta suam
imprimē similitudinē. sol quoqz generat radiū et ignis calorē. Si er-
go hāc generatō an deus alijs a se tribuit creaturis. multo magis ipse
de semetipso suā p̄tinue generabit imaginē sibi omnino simillimā in
telligentia et sapientia et potentia et dulcedine et bonitate. ¶ Dominicus
Optime deducis. si enī de nihilo creat deus res temporales. que vniū
sentiri. et intelligūt. multo magis producet de sua natura sobolem
videntes intelligentē sapientē sibi penitus p̄formē. et tanq̄ splendo

Dialogus primus.

ris radiū de suo lumine procedentem. **R**aymūdus. Possent quidem
he rationes sufficere. libet tamen aliquāto robustius incubere. Cū nihil sit
autius. melius. et amabilius sit summa iocunditate. ne ergo hanc deo
denegemus. necesse est in eo ponere infinitā iocunditatem. sed summa
atque immensa iocunditas non potest esse sine societate alterius summe sibi
sillis atque conformis. in qua sit verus amor. vera iocunditas. summa
suauitas. Dabit ergo deus apud se alium a se productum sibi omnino simi-
limum. in quo sicut in proprio filio delectat. exultat. gratulatur. Preterea
cū naturale sit deo et summe proprio tribuere atque largiri. sicut clare
patet in rebus omnium creaturæ. hinc enim quereliter res tantum muneris diuini quod
tamen ipsa recipere potuit. Videmus quoque quod unaquodque res id quod accepit
alijs festinet impartiri. Nam corpora celestia continuo influunt in hec
inferiora. Elementa quoque omnibus corporalibus rebus se permiscunt. Arbores
etiam et herbe rebus sensibilibus suos fructus vltro communicant. Hinc ostendit
dicitur quod summa ingenuitas est aliquid largiri. At quoniam deus est om-
nium nobilissimus. ideo largiri illi puenit in summo gradu. et hoc si-
bi summe naturale et maxime pueniens. Sed tribuere et esse in deo
vnum sunt. ideo sicut suum esse est infinitum. sic et sua largitio est infinita.
Et sicut necesse est deum esse. ita et necesse est deum largiri. Hinc sequitur
oportere deum dare totum quod habet. alioquin non esset infinitus largitor. Ce-
rum ne ista largitio sit in deo vacua. necario sequitur ut sit et infinitus
aliquis largitor. sit et infinitus acceptor qui totum in se recipiat quod al-
ter tribuere potest. Erig ergo iste acceptor suo largitori per omnia equalis.
eque nobilis. eque sublimis. eque perfectus. infinitus. eternus. At quoniam
maior est et perfectior actualis largitio quam potentialis. et intrinseca quam
extrinseca. et substantialis quam accidentalis. et de propria natura quam de nihilo
producta. ideo necesse est quod ab eterno fuerit in deo ista largitio. et ista
productio substantialis. naturalis. et actualis eque nobilis ut est ipse pro-
ducens. **D**ominicus. Efficacissima hec ratio est. nam largitio que fit a
deo ipsis creaturis pene nihil est si ad suam immensam munificentiam com-
ferat. Maximū vero quod deus dare potuit est quod tribuerit totam suam
substantiam alteri persone. Et nisi id fecerit cū sit ipse indiuisibilis et sim-
plicis nature nihil de proprio tribuit. nec dat quod optimū habet. imo to-
tum sibi retinet. et sic vincit esse auarissimus et tenacissimus. quod omnino
longissimū est a tam liberali et munifica natura.

Din simplicissima atque indi-

uisibili unitate summa sit trinitas personarum. **C**apitulum vij.
Raymūdus. Hinc itaque permixtis nunc facile erit in vno et simpli-
ci deo personarum ostendere trinitatem. **S**upra monstratum est quod esse
deum sit infinitus. impartibile. et summe simplex. et ideo non potest vna

Capitulum septimū

pars dari et altera retineri. sed necesse est ut dum concipitur ex integro concipitur. Quia ergo deus suus esse alteri largitur totum dat et totum retinet. et sic persona tribuens et persona recipiens habet idem atque indiuisibile esse unam naturam. unam numero substantiam. et in nullo differunt nisi quod unus est largiens alter recipiens. iste habet esse diuinum a semetipso. ille ab alio. iste productus esse. ille productus. iste generans. ille generatus. Et quoniam largitor non est receptor nec conuerso. ideo in essentia diuina inuenimus duos reals distinctos. unus generans alter generatus unus pater alter filius. Dominicus. Delitescat nunc Sabellius ipse hereticus qui dicit patrem et filium solo inter se nomine discrepare. nec in re sed in uoce sola facere distantiam posseque eum qui pater est filius esse. et qui filius pater. Sed progredere quiesce. Raymūdus. Quia igitur totum esse diuinum tribuit alteri et nihil penitus retinet quin id concipitur filio a suo patre. ideo inter patrem et filium est summa coequalitas. summa substantialitas. summa coeternitas. potestas eadem. eademque maiestas. Dominicus. En hinc sanctissimus. Arius vehementer elidit. qui dicit filium suo patre minorem. nec genitum esse a patre. sed ante mundi creationem a deo conditum factumque. Sed assertio tua uerissima est. quod ubi inter patrem et filium est una substantia non potest alter prior esse duratioe. Nam licet unus oriatur ab altero. tamen filii sunt ab eterno. Ex quo enim diuine nature est largiri. id est ab eterno fuit ipsa largiens. et ab eterno recipiens. sed largiens pater et recipiens filius. Sed postolor mihi (quam pollicitus es) demonstrari in deo trinitatem. Raymūdus. En soluo primissimum. In omni natura intelligibili et spiritali inuenitur et intellectus et uoluntas. Intellectus est naturalis. et naturaliter operatur et ex necessitate. Uoluntas autem libera est et ideo libere agit. Est ergo duplex in natura spiritali productio una necessaria et naturalis que fit per modum intellectus. alia libera et uoluntaria que fit per modum uoluntatis. Prima productio in deo est naturalis et necessaria. deus enim intelligendo seipsum et suam essentiam producit necessario suam imaginem sicut sol radii. et largitur sue imagini. hoc est sue soboli totam suam substantiam. Et quod ista productio est per modum nature. id est uocat generationem. Et quod fit per modum intellectus. ideo productus uocat uerbum patris. imago et sapientia patris. Quia deo quilibet per se subsistit. id est uterque persona patris et filii. id est a patre et filio amor procedit. qui est spiritus sanctus. Dabes ergo in deo tres personas. patrem. et filium. et spiritum sanctum. Dominicus. Dabes fateor. sed spiritus sanctus quo in trinitate persona sit paulo quam essentius ostende. Raymūdus. facias breuiter. diximus supra patrem esse largientem et filium recipientem. sed ubi est largitor et receptor oportet aliquid inde procedere quod scilicet nec sit dare nec recipere uidelicet amor qui procedit a dante in recipientem. et a recipientem in dante. Et sic est ibi amoris processio que est tertia res et tertia persona. que neque pater est neque filius sed aborum spiritus. Dic autem amor.

Nota dupliciter
in natura spiritali
productio. scilicet
nature et uoluntatis

Dialogus Primus

necessario a patre filioq; pcedit. qz pater nō p̄t nō amare suā imāgi
nē suū filiū a se pductū. nec filius nō p̄t nō amare patrē q̄ se genuit
Ista at̄ pductio fit a duob; simul. qz pater nō est p̄or filio. s; ab eter
no sunt simul. r̄ iō nō p̄us pcedit amor a patre in filiū q̄z filij in pa
trē. neq; s; due pductōes amoris. qz nō ē nisi vna volūtas patris r̄
filij a q̄b; amor iste pcedit. **Domini^o** Dinc euidenter destruit̄ here
sis moderna grecor; q̄ asserūt a solo patre pcedere sp̄m̄ sanctū. q̄si et
filius patrē nō amet. a q̄ tanto p̄ se intelligit amari. **S; p̄ge q̄ cepi /**
sti Raymūdus. Sicut q̄ he tres p̄sone h̄nt eādē nūero ec̄ntiā sine
subam. ita sunt inter se p̄ oia eq̄les. q̄ppe q̄b; ē vna diuinitas. eq̄lis
gl̄a. coeterna maiestas. **S; pater generās. filius genit^o. sp̄s̄ sanct^o**
amboꝝ necus. amor q̄boꝝ. r̄ amboꝝ charitas. **Domini^o.** Egregie
nūc p̄ filius hinc arrius abcedit. q̄ impia voce aulius ē dicere sp̄ritū
sanctū creaturā eē r̄ seruū eē patris r̄ filij. **Nā** reuera necesse ē q̄ amor
q̄ a patre filioq; pcedit sit infinitus. qz pater amat filiū q̄tum p̄t r̄
ecōuerso. r̄ qz pater p̄t in infinitū amare. r̄ filius filij. igit̄ amor (q̄ est
sp̄s̄ sanct^o) infinit^o. oip̄otēs. eternus. oīm rector r̄ dñs. r̄ patri et si /
lio coeq̄lis. **Raymūdus.** Uidisti certe in q̄ sublimis animū p̄dere
rimus. **Et** p̄patione em̄ hoīs ad res iferiores triū graduū penes cō
ueniētā generalē rep̄te in dei p̄gnitōnē puenim^o. quē nūc scim^o r̄ eē
et viuere r̄ sentire r̄ intelligere. quē etiā videm^o r̄ in simplici essentia
vnū eē r̄ trinū in p̄sonis. **Nūc** sup̄est vt p̄parem^o hoīem ad res se in
feriores penes ueniētā magis sp̄alē. r̄ ex hac p̄p̄tōe h̄liud q̄ddaz
mirabile lumē illuxerit nobis. quo r̄ nos ipsos r̄ dei gloriā p̄tēple
mur. **Domini^o.** Fiat obsecro qd̄ dicis. libēs animū accōmodo
expertus fructū disputationum nostrarum.

Comparatur homo ad res

inferiores triū graduū penes ueniētā sp̄alem. **Capl̄m. viij.**

Raymūdus. Cōuenit itaq; hō cū reb; sibi subiectis ḡnali cōue
niētā vt sup̄ dixim^o. qz h; eē cū inaiatis. viuere cū pl̄atis. sen
tire cū aialib; **Nūc** paulo sp̄aliter hoīem alijs p̄feram^o. **Primo** pue
nit cū reb; p̄mi gradus q̄ tm̄ eē habet r̄ nō viuere. **Cōuenit** em̄ cum
elemētis r̄ cozpib; celestib; **Nā** sicut illa inter se ordinata s; nobilio
ra em̄ r̄ digniora altiorē obtinēt locū. r̄ min^o digna iferiores. iō em̄
celū sursum r̄ terra deorsuz. r̄ aq̄ p̄minet terre. aer vero r̄ ignis sicut
his meliores ita r̄ altiores s; **Ita** pariformiter in cozpe humano ca
put (qd̄ ē inter exteriora mēbra nobilissimū) sup̄mū retinet locum. r̄
mēbra min^o digna. vt s; pedes r̄ tibie tre p̄pinq̄ora s;. **Et** sic sup̄io
ra cozpa influūt r̄ regūt ista iferiora. ita caput influūt r̄ regit minora
mēbra. **Et** quēadmodū sol medijs planetaz tribuit lumē r̄ influūt

Quo hō cōue
nit cū reb; p̄
mi gradus.

Capitulū octauū

vita. residēsq; in medio sursum tribuit ⁊ deorsum. Ita cor hūanū (qđ
oib; mēbris vitā infundit ⁊ calorē) collocat in medio. ⁊ sua mīera di
tribuit supius ⁊ infer⁹. **Dñic⁹.** Preclara ꝑannisq; ꝑcordia. Ray **Dño cōuenit**
mūdus. Cū reb; ꝑo secūdi grad⁹ maiori adhuc ꝑcordia hō sociat. **cū reb; secūdi**
Nā sicut granū de q̄ seu arbor seu plāta nascit. materiā augmentūq;
recipit a tra vt ide radix. trūe. ramiq; ꝑcedāt. ita granū illud de q̄
hō pullulat a sanguie mēstruo in vētre matris augmentū recipit vñ
mēbra oīa generēt. **Et sic** ex vno ꝑuo semis grano tot diūsa ꝑcedūt
radix. trūe. cor. tex. frōdes. folia. fruct⁹. ⁊ semina. **Ita** ex vno modico
patris tui grano oīa corpis tui interiora ⁊ exteriora mēbra ꝑodierūt
Dñicus. Hic euidenter aspicio op⁹ me eē magni dei q̄ h̄ modicum
granū patris mei in tot diūsa ⁊ mirabilia mēbra ꝑtraxit. eēq; vñū
atq; eūdē opificē q̄ ⁊ arbor; corꝑa distinxit ⁊ hoīm. **Nā** cū corp⁹ hūa/
nū formet in matris vtero ipa aut nesciēte aut dormiēte. aut etiā ple/
rūq; nolēte luce clari⁹ apparz q; in formatōe hūani corpis ifinita ꝑo
tētia. sapia ⁊ benignitas creatoris penit⁹ opata sit q̄ sup oīa alia cor/
ꝑora illd nobilē ꝑdidit. distinxit ⁊ organisauit. **Raymū.** **Iā** nō erit **Cū reb; tercij**
difficile mōstrare ꝑueniētiā cū reb; tercij grad⁹. **Nā** quēadmodum **gradus.**
aialia coitu generat maris ⁊ seie. ⁊ in vtero matris hor; mēbra formāt
ita et hō ꝑ coitu gignit. ⁊ in vētre sue parēt; coagulāt. formāt. ⁊ alif
Aialia caput hnt. oculos aures ⁊c. et qnq; decorat corpis sensib; ꝑa
riformit et hō. Illa comedūt. digerūt. egerūt. sic et hō. Illi in terrā de
q̄ sumpta s; ꝑ mortē reuertūt. ita ⁊ hō cū puluis sit in puluere reuer
tēt. **Domine.** **Data** hac ꝑueniētia. audire nunc abs te cupio qđ
inde lumē tebeā speculari. **Raymūdus.** **Hec** ꝑueniētia rez oīm in **Lumen qđ ex**
ter se ostēdit q; vnus atq; idē sit artifex. vnus deus ⁊ dñs oīm. vn⁹ **ꝑueniētia ista**
ordinator ⁊ rector; hoīs. aialii. plātar; ⁊ elemētor;. **Arguūt** em̄ vnū **resplendet.**
cōsiliū. vnā ꝑuidētiā. vnā potētiā. vnā bonitatē. **Nō** em̄ eēt tāta rez
oīm inter se ꝑcordia ⁊ similitudo si duo eēt opifices. duo moderato
res. **Vnus** ē q̄ dñs q̄ ⁊ hoī intellectū ꝑtulit. atq; plātar; atq; arborū
opa moderat. **Eadē** q; oīm rez materiā vnū mōstrat artificē sūme
potentē. summe sapientē. q̄ de vna eadēq; materiā tot innumerabiles
mirabileq; rez formas ꝑducere potuit. voluit. scinit. ⁊ fecit. **Illud** q̄
q; nō mediocriter mirādū q; de vili infima terestriq; materiā tā no
bile hūanū corp⁹ plasmare voluerit qđ capax eēt aie rōnalis ⁊ sūmi
artificis imaginis. **Si** em̄ h̄ tale corpus ex lapidib; ꝑciosis. aut cer/
te ex aliq; celesti materiā ꝑdidisset nō eēt tāta admiratione dignum
Tūc ꝑo cū ex vili luto illud suscitauerit satis suā potētiā ⁊ sapiam
egregius ꝑditōr ostendit. **Hinc** potes etiā intelligere q; si te ex tā con
teptibili massa formare potuit. poterit q; si voluerit multo te sub/
limius atollere ⁊ in statū multo nobilioz subleuare. ⁊ corruptibi/
B iij

Dyalogus Secundus

le puluerē tuū imortalē reddere. **D**ñicus. Capio lumē. idq; notū
puū. vñ r̄ datori luminū r̄ tibi maxias habeo grās. **R**aymūdus
Vidisti itaq; q̄ta r̄gnonim⁹ ex r̄patōe hoīs ad sua inferiora penes
cōueniētiā. nūc reliquū ē vt hoīem r̄feram⁹ ad res ceteras penes dif
ferētiā. r̄ multo āpliora de hoīe r̄ hoīs r̄ditore r̄gnosceas q̄ hacten⁹
cognouisti. Uex qz tā prādū hora ē. r̄ fame ylia r̄abescūt. vox q̄q;
iā a sermonis r̄tute succūbit. oro vt sequēte disputatōes donec sto
mach⁹ r̄foret differri patiaris. **D**ñic⁹. Patior libēs. sumpro em̄ cū
bo fortius instabim⁹. Nā tritū apud r̄hetores puerbiū ē. bñ istatas
tibias meli⁹ r̄esonare solere. **F**init p̄mus dyalogus

Hic cōparatur hō ad res se in

feriores penes differentiam generalem. **C**apitulū nonum.
Raymūdus Roboratis nūc paululū vni⁹ r̄parem⁹ si pla
cet hoīem ad inferiores gradus rez penes drām. r̄ primo
iuxta drām gnālē. sc̄do iuxta drām specialē. r̄ grādū q̄daz
et sublimia q̄ nōdū vidim⁹ intuebimur. Res em̄ triū infe
rior gradū multū abinuicē sepant. r̄ in ipsis sunt distincta genera
et spēs inter se plurimū differētes. Sz hō maxia nobilitate r̄ digni
tate distat a ceteris. nō qz aut existit aut viuūt aut sentit. sz qz intelli
git. Habet em̄ hō libez arbitriū p̄ quē pt r̄gnoscere. itelligere. discer
nere. r̄ velle r̄ nolle. Ista ingenua dignitate hō p̄minet vniuersis
subter se creaturis. qz ille oēs opant ex necessitate. hō āt ex intelli
bili r̄ libera volūrate. Ille suas opatōes nō intelligūt. hō qd opat r̄
intelligit r̄ diligit. **D**ominic⁹. Patet āplissima differētia. sz q̄s ide
nascit fructus. **R**aymūdus. Magn⁹ certe atq; sublimis. Nā cur
hō hz intellectū pt intelligere s̄ba. sermones. sentētiās. pt discernere
qd vey qd falsuz. pt etiā qd vey r̄ bonū ē eligere. qd āt falsuz ē re
probare. Potest p̄terea se rebz q̄ sub se sunt r̄parare. r̄ se multo no
biliore r̄gnoscere. Potest etiā de vna r̄gnitione ad aliā r̄ de minore
ad maiore r̄scēdere. pt q̄q; intelligere se intellectum nō a se sz a suo
opifice recepisse. Uex qz creatura nō pt ascēdere vltra suū creatorez
ideo hō suo intellectu r̄ cogitatu neq; qz pt deū trāscēdere. a q̄ accepit
et viuere r̄ intelligere r̄ desiderare. Hinc seq̄tur qz nō pt hō p̄stānus
aliqd aut melius vel cogitare vel desiderare suo maximo r̄ optimo
creatore. Alioquin maior erit hō cogitādo q̄ deus existendo. essetq;
aliqd maius in creatura q̄ in creatore qd impiū est dicere. **D**omi
nicus. Vere impiū. nūq; em̄ creator s̄ sue tribueret creature vt pos
set aliqd se melius. se dignius aut intelligere aut cupere. qz r̄ h̄ natu
re repignat r̄ intecille r̄ impotentē atq; ignobilē argueret creatore
Si em̄ posset hō aliqd meli⁹ estimare aut cupere q̄ su⁹ ē r̄ditore. tunc

Nota fructus
hui⁹ differētie.